

Beszámoló

Pedagógia és politika a 20. század második felében Magyarországon című kutatásunk azzal a céllal kezdődött, hogy a korszak politikai jellemzőinek tükrében bemutassunk, elemezzünk néhány pedagógiai jelenséget, oktatáspolitikai történetet és feltárjuk a pedagógiai gondolkodás irányainak alakulását, a korszak politikájára jellemző nyelvhasználat beépülését a pedagógiai tudományokba. Ezért elemezni kívántuk azokat a pedagógiai- szakmai és politikai-ideológiai folyamatokat, amelyek a vizsgált időszakban a közoktatásra hatást gyakoroltak.

A 2002-2005 közötti rövid időszak ellenére a kutatás eredményeként örömmel nyugtázhatjuk több kötet megjelenését.

A kutatás első évében kitűzött célunknak megfelelően az oktatáspolitikai gondolkodás bemutatására törekedtünk. Vizsgáltuk a 20. században működött oktatási miniszterek tevékenységét, koncepcióit, s a kutatást kiegészítettük a jelentős, a pedagógiai területre komoly hatást kifejtő oktatáspolitikusok nézeteinek ismertetésével. A pedagógia és politika kapcsolatát bemutató források összegyűjtésével – amelyet kiegészítenek a magyarázó, bevezető fejezetek – elkészült egy szöveggyűjtemény „Oktatáspolitikusok és koncepciók a XX. században” címmel.

A kutatás második évében a forrásfeltáró, anyaggyűjtő munka során áttekintésre kerültek azok az írott és képi források, amelyek lehetővé tették az 1950-es évek pedagógiatörténeti előzményeit összefoglaló monográfia elkészítését. Így 2004-ben megjelenhetett Golnhofer Erzsébet: „Hazai pedagógiai nézetek 1945-1949” című munkája az Iskolakultúra könyvek sorozatában. A kötet bemutatja a megváltozott politikai-társadalmi viszonyokat, az intézményes keretek átalakulását, a pedagógiai pluralizmus feléledését és felszámolását. Ennek keretében a munka vizsgálja a keresztény pedagógiát, Imre Sándor és Karácsony Sándor elméleteit, a népi mozgalom, illetve a reformpedagógia nézeteit, végül bemutatja a „szocialista pedagógia” kizárólagossá válását.

E kitűnő, hiányt pótló kötet szolgált alapjául a szerző habilitációs előadásának, amelyet a kutatás harmadik évében „Hazai pedagógiai koncepciók, megközelítések 1945-1949” címmel tartott meg.

2005-ben, a kutatás harmadik évében jelent meg a korábbi anyaggyűjtés eredményeként Hegedűs Judit: „Javítóintézeti neveltek Aszódon 1945-50 között” című monográfiája. A könyv bemutatja a hazai gyermekvédelem korabeli helyzetét, a fiatalok bűnözés alakulását, az Aszódi Javítóintézet életét, munkáját, oktató tevékenységét és problémáit. Végül a kötet szól a javítóintézeti növendékekről, a fiatalok családjáról, s befejezésül foglalkozik az intézetből kikerültek lehetőségeivel. A könyv értékes hozzájárulás a gyermekkor-történeti kutatásokhoz, s a neveléstörténet-írásunk által eddig meglehetősen elhanyagolt terület feltárásához, vizsgálatához is érdekes új szempontokat biztosít az aszódi kéziratos anyagok feldolgozásával.

Részben korábbi OTKA-kutatás eredményeképpen, de e kutatással is összefüggésben jelent meg a Budapesti Nevelő című folyóirat 2005/1-2. számában Mann Miklós összegző tanulmánya, amely bemutatta Budapest oktatásügyét a 20. század második felében.

2005 novemberében Debrecenben a Kiss Árpád Emlékkonferencián e kutatás keretében végzett munkájáról tartott előadást Golnhofer Erzsébet: „A Magyar Tudományos Tanács” és Szabolcs Éva: „Az 1956-os balatonfüredi konferencia” címmel.

2005 decemberében a Neveléstörténeti Albizottság, a Pécsi Egyetem Nevelés- és Művelődéstörténeti tanszéke által rendezett konferencián elhangzott Mikonya György: „Iskolai életképek (1945-1956)” és Hegedűs Judit: „Gyermekek és ifjúságvédelmi problémák az 1945-1950 közötti Magyarországon” című előadása. Szabolcs Éva referátuma „A történeti megismerés elméleti kérdései” címmel azokkal a történetkutatói, ismeretelméleti és módszertani problémákkal is foglalkozott, amelyekkel a közelmúlt kutatója szembetalálja magát, és amelyek ezen kutatás forrásfelhasználása, értelmezése keretében is megjelentek.

Végül arról kell beszámolnunk, hogy a kutatás harmadik évében, 2005 végére befejeződött egy olyan tanulmánykötet nyomdai előkészítése, amely – a kutatás témájával összhangban – Pedagógia és politika Magyarországon a 20. század második felében címmel került 2006 elején kiadásra. A Szabolcs Éva által szerkesztett kötet tanulmányai felölelik az elmúlt fél évszázad pedagógiatörténetének számos aspektusát: a Minisztérium vezető tisztviselőitől kezdve szólnak a Tudományos Tanács működéséről, Domokos Lászlóné iskolájának államosításáról, a fiataikorúak problémáiról, az 1950-es évek tanítóképzéséről, az 1956-os balatonfüredi pedagóguskonferenciáról, s végül a tanulmányok egészen a rendszerváltás koráig kísérik figyelemmel a korszak politikai és pedagógiai problémáit, mintegy jelezve a további kutatási témákat, irányokat.

Rövid időszak, 3 év alatt tehát 4 kötet és több cikk megjelenése, illetve előadások elhangzása bizonyította a kutatásban résztvevők eredményességét. Megítélésünk szerint a munka hasznos volt, az ELTE oktatói jól tudják e kutatás eredményeit további oktató és kutató munkájuk során hasznosítani, illetve tovább mélyíteni, folytatni. A kutatás támogatásával készült kötetek 2-2 példányát postán küldjük.

Budapest, 2006. február 11.

Mann Miklós
az MTA doktora